

«MULTIDOOR COURTHOUSE» ЯК АЛЬТЕРНАТИВА СУДОВІЙ ПРОЦЕДУРИ

Надієнко Олена Іванівна

кандидатка юридичних наук,

доцентка кафедри кримінального, цивільного та міжнародного права

Національного університету «Запорізька політехніка»

м. Запоріжжя, Україна

Проблеми ефективного вирішення спорів у судовому порядку є актуальними для суспільства. Низка недоліків, якими він наповнений, обумовлює пошук альтернатив. Все більшого значення в сучасних умовах політичної й економічної кризи, реалізації державних реформ набуває спосіб, який отримав назву «Multidoor Courthouse», тобто «Суд з багатьма дверима».

Наявність сімейних, трудових, господарських, податкових та інших конфліктів і спорів є невід'ємною частиною як приватного, так і публічного життя. Це потребує застосування певних способів їх вирішення, основний серед яких – судовий. Проте встановлено, що сучасна система національного правосуддя має низку суттєвих недоліків, серед яких значна завантаженість судів, складність судового процесу, суттєві витрати, недостатня розвиненість механізмів гласності, змагальності та рівності сторін у процесі тощо. З огляду на це, рішення суду породжують негативну реакцію у сторін, як наслідок, спір припиняють силовим шляхом або в інший спосіб, але не вирішують [1, с. 92].

Вищезазначене, поряд з прагненням України до європейської інтеграції, спонукає до впровадження в національне законодавство такого позитивного світового досвіду, як альтернативні способи розв'язання спорів.

Реальною альтернативою судовій процедурі може стати елемент американської моделі вирішення спорів, так званий «Multidoor Courthouse». Процесуальне законодавство містить процедуру легалізації рішень, досягнутих в ході альтернативних способів вирішення конфлікту, так званих навколосудових процедур (court annexed). Ці процедури припускають певну участь суду у вирішенні спору, що, як правило, полягає або в наданні допомоги сторонам у виборі найбільш прийнятної форми альтернативного вирішення спору, або у вказівці на застосування певних примирних процедур в рамках самого судового процесу. Виділено наступні види навколосудових процедур:

встановлення обставин (factfinding), досудове напад (settlement) і спрощений суд присяжних (summary jury trial), суд з багатьма дверима (multidoor courthouse) і приватний суд (private judging).

«Multidoor Courthouse», прагнучі усунути обмеження та недоліки традиційної судової системи, пропонує низку альтернативних механізмів вирішення спорів. Ці механізми включають посередництво, арбітраж, переговори, примирення та інші консенсусні процеси. Сторонам пропонується вибір різних дверей задля вирішення конкретного спору з урахуванням їхніх унікальних потреб і обставин [2].

Безумовною перевагою «Multidoor Courthouse» є його здатність сприяти створенню середовища для співпраці щодо вирішення спорів. Якщо традиційний судовий розгляд породжує атмосферу змагальності, то «Multidoor Courthouse» заохочує відкрите спілкування, активну участь і пошук взаємовигідних рішень. Він сприяє більш гармонійному та конструктивному процесу врегулювання.

Також ключовою перевагою такої альтернативної процедури вбачається потенціал для оптимізації та прискорення вирішення спорів.

Традиційні судові процедури часто дорогі та мають значні затримки. Навпаки, альтернативні методи можуть допомогти ефективніше вирішувати конфлікти, уникаючи тривалих процесів. Це не тільки економить час і ресурси сторін, але й зменшує навантаження на судову систему, дозволяючи їй зосередитися на справах, які справді потребують судового вирішення.

«Multidoor Courthouse» визнає, що не всі спори вимагають традиційних судових процедур, і надає сторонам право вибирати альтернативні методи, які краще відповідають їхнім потребам. Вважається, що інклюзивність і гнучкість можуть допомогти подолати розрив між юридичними послугами та тими, хто потребує вирішення, особливо для окремих осіб і спільнот з обмеженими ресурсами або культурними бар'єрами.

«Multidoor Courthouse» є перспективною протипожею традиційному судовому розгляду. Але його успішне впровадження вимагає ретельного дослідження існуючого досвіду, оцінку реальної ситуації та механізмів впровадження.

Вбачається вкрай актуальною належна підготовка для фахівців (юристів, суддів, медіаторів), адже цей фактор є надважливим для забезпечення їхньої професійності, вміння застосовувати на практиці різноманітні способи вирішення спорів.

Також є потреба в якісній та тривалій кампанії з підвищення обізнаності громадськості в перевагах та можливостях альтернативних механізмів розв'язання спорів.

Сучасне українське законодавство не містить ані переліку альтернативних способів вирішення спорів, ані умов, за якими можна

використовувати той чи інший спосіб. Наслідком тривалих дискусій стало прийняття у 2021 р. Закону України «Про медіацію», який визначив «правові засади та порядок проведення медіації як позасудової процедури врегулювання конфлікту (спору), принципи медіації, статус медіатора, вимоги до його підготовки та інші питання, пов'язані з цією процедурою» [3]. Але цього замало. Реалії сьогодення вимагають більш широкого застосування альтернативних способів вирішення спорів, у тому числі «Multidoor Courthouse» на підставі світового досвіду з урахуванням національної специфіки.

Рекомендується прийняти окремий Закон України «Про альтернативні способи вирішення спорів» з формулюванням відповідних дефініцій щодо кожного способу, встановлення принципів впровадження, розроблення правового статусу суб'єктів визначених правовідносин, порядку та механізму застосування кожного способу, наслідки тощо.

Отже, «Multidoor Courthouse» є важливим та актуальним підходом у сучасному правосудді. Він спрямований на надання сторонам широких можливостей для вирішення конфліктів та підкреслює роль співпраці, діалогу та пошуку взаємної вигоди. Він передбачає залучення до розв'язання спорів посередництва, консультацій та арбітражу. Його впровадження в українське законодавство допоможе зменшити навантаження на суди, скоротить терміни розгляду справ, сприятиме підвищенню довіри до правосуддя.

Література:

1. Мазаракі Н. Медіація в Україні: проблеми теорії та практики. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2016. № 1. С. 92–100.
2. Multi-door courthouse and the benefit negotiation brings to litigation. By Pon Staff – on august 22nd, 2019. *International negotiation. Harward Law School*. URL: <https://www.pon.harvard.edu/daily/international-negotiation-daily/a-discussion-with-frank-sander-about-the-multi-door-courthouse/>
3. Про медіацію: Закон України від 16.11.2021 р. № 1875-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 7. Ст. 51.